HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) [עי' תו' ב"ב קנג: ד"ה עיליתא ועי' רש"י ותוס' שבת קיט. ד"ה תליסר], ב) [רבה], ג) [פי' סלק ולקמן דף נ: אי' דיסתנא], ד) מנחות לג. [בילה כ.], ה) [יושבין לאכול כ"ה הגי' במשנה שבמשניות אכן בירושלמי ובריף ורא"ש וכן בשאלתות ליתא וכ"מ בתוס' לקמן ע"ב ד"ה הסבו אין], ו) [עירובין כט:], ז) [פסחים קג:], ח) [וע"ע תוס' סוטה לט. ד"ה כל כהן], ט) לעיל מא., י) [נ"ל מעין מעשה קדירה וכ"ה ברא"ש],

דגורם ברכה לעצמו רב הונא אכל [א]תליסר ריפתי בני תלתא תלתא בקבא ולא בריך א"ל רב נחמן עדי כפנא אלא [א]כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה בר חביבא אייתו לקמייהו פת הבאה בכסנין כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא אמר להו מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא לחם מן הארץ קא מברכיתו אמרי ליה אין דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה פת הבאה בכסנין מברכין עליה המוציא ואמר שמואל הלכה כרבי מונא אמר להו [ב]אין הלכה כרבי מונא אתמר אמרי ליה והא מר הוא דאמר משמיה דשמואל [ג]לחמניות מערבין בהן ומברכין עליהן המוציא שאני התם [ד]דקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב נתן בתר דגמר סעודתייהו אייתו לקמייהו מידי למיכל שקל רב פפא וקא אכיל אמרי ליה לא סבר לה מר גמר אסור מלאכול אמר להו סלק אתמר [ג]רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא לבתר דסליקו תכא מקמייהו שדרו להו [ג]ריסתנא מבי ריש גלותא רבא אכיל ורבי זירא לא אכיל א"ל לא סבר לה מר סלק אסור מלאכול א"ל [ה]אנן אתכא דריש גלותא סמכינן: אמר רב הרגיל בשמן שמן מעכבו אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן כגון אנן דרגילינן במשחא משחא מעכבא לן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא [ד]אלא כי הא דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב [ו]שלש תכיפות הן [ז][ו]תכף לסמיכה שחיטה [ז]תכף לגאולה תפלה [ח]תכף לנטילת ידים ברכה אמר אביי אף אנו נאמר תכף לתלמידי חכמים ברכה שנאמר [1]ויברכני ה' בגללך איבעית אימא מהכא שנאמר [2]ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף: **מתני'** [ט]ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון [י]ברך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון ברך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת בש"א אף לא מעשה קדרה [כ]היו [ה]יושבין כל אחד מברך לעצמו הסבו אחד מברך לכולן

בא

דגורם ברכה לעצמו. בכמה מקומות הוא בא ומברכין עליו ואע"פ שלא היו צריכים לשתייתו: **רב הונא אכל תליסר ריפתי.** מפת הבאה בכסנין ולא בירך אחריו: **אמר רב נחמן עדי כפנא** גרסי': **עדי.** אלו. כלומר אלו לרעבון נאכלו ואכילה מרובה כזו לא נפטרת מברכה אלא כל שאחרים קובעין אכילתן בכך טעון בהמ"ז כך פירש רב האי. ורבותינו פירשו תליסר ריפתי מפת שלנו ולא בירך אחריו משום דלא שבע וקרא כתיב (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת וכך פי' רב יהודאי בה"ג ואינו נ"ל דלית ליה לרב הונא והם החמירו על עצמן עד כזית ועד כביצה (לעיל דף כ:) ודלא כר"מ ודלא כר' יהודה (לקמן דף מט:): **לחמניות.** אובליא"ש בלע"ז: **אסור מלאכול.** עד שיברך בהמ"ז ויחזור ויברך על הבא לפניו דכיון דגמר אסח דעתיה מברכה ראשונה ומסעודתיה: **סלק אתמר.** אם סלק הלחם וכל האוכל מעל השלחן ועדיין לא ברכו אסור לאכול: **ריסתנא.** אמניסטרשיו"ן: **אתכא דריש גלותא סמכינן.** ואין סילוקנו סלוק שדעתנו אם ישא משאות מאת פניו אלינו נאכל: **הרגיל בשמן.** למשוח ידיו אחר אכילה: **שמן מעכבו.** לענין ברכה שאפילו גמר וסלק ולא משח ידיו עדיין סעודה קיימת ואוכל בלא ברכה: **ולית הלכתא ככל הני שמעתתא.** אין סיום סעודה תלוי לא בגמר ולא בסלוק ולא בשמן אלא במים אחרונים כ"ז שלא נטל מים אחרונים הוא מותר לאכול ומשנטל אסור לאכול: **לנטילת ידים.** [ח]דמים אחרונים בהמ"ז ולא יאכל כלום עד שיברך על מזונו: **תכף לת"ח.** המקריבו אליו ומארחו בביתו: **ברכה.** בביתו: **מתני' ברך על היין כו'.** נוהגין היו להביא קודם אכילה כוס יין לשתות כדתניא לקמן (דף מג.) כיצד סדר הסבה כו' ומביאין לפניהם פרפראות להמשיך אכילה כגון פרגיות ודגים ואח"כ מביאין השלחן ולאחר גמר סעודה יושבים ושותים ואוכלים ומה הן אוכלים פרפראות כגון כיסני דמעלו ללבא ו) ולחמניות והוא יין ופרפרת שלאחר המזון ושניהם קודם בהמ"ז: **מעשה קדרה.** (א) חלקא טרגים וטיסני: **היו יושבים.** בלא הסבת מטות שמוטים על צדיהן שמאלית על המטה ואוכלין ושותין בהסבה: **כל אחד ואחד מברך לעצמו.** דאין קבע סעודה בלא הסבה:

בא

מיהו ר"י ור"ת היו אומרים שלא נברך כלל אשאר משקין הבאין בתוך הסעודה וטעמא דפת פוטרת כל הדברים הבאים בשבילה והשתא יין פוטר כל מיני משקין לפי שעיקר משקה הוא והוא ראש לכל מיני משקין ולכך הוא העיקר והן טפלין לו לענין ברכה והלכך משקין הבאין מחמת הסעודה שבאין בשביל הפת לשרות המאכל וגם א"א לאכילה בלא שתיה והלכך פת פוטרתן חוץ מן היין כדקאמר גמרא טעמא ולהאי טעמא ניחא מה שאנו מברכים בפסח על החזרת על אכילת מרור לבד שהעולם מקשים אמאי אין מברכין נמי בפ"ה האדמה וב"פ האדמה דשאר ירקות אינו פוטר כדקאמרינן התם כיון דאיכא הגדה והלל אסח דעתיה אלא ודאי טעמא הוי כיון דרחמנא קבעיה חובה דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו הוי כמו דברים הרגילין לבא מחמת הסעודה דפת פוטרתן: **לחמניות.** פרש"י אובליא"ש ולא נהירא דא"כ אפילו לא קבע נמי (ב) לבריך המוציא שהרי הוא לחם גמור שהרי סופו עיסה ונראה לפרש דהיינו נילי"ש מיהו כי קבע סעודתיה עליה מברך עליו המוציא כמו בפורים מיהו רבינו שמשון פירש דאין לברך עליו המוציא דהוי כמו דייסא: **סלק אתמר.** משמע שדרכן היה (ג) לסלק השלחן קודם בהמ"ז ולכאורה קשה למנהג שלנו שאנו מקפידים שלא לסלק הלחם קודם (ד) ושמא בימיהם נמי לא היו מסלקין השלחן מקמי המברך כי אם מלפני שאר המסובין לפי שהיו להן שלחנות קטנים וכל אחד לפני עצמו אוכל על שלחנו אבל אנו שרגילים לאכול כולנו על שלחן אחד אין נאה לסלק השלחן עד לאחר ברכת המזון: **רבי זירא לא אכל.** תימה (ה) לפי מה שמפרשים העולם הב לן ונבריך אסור למשתי בלא ברכה שלפניו אמאי לא אכל לבריך עליה וליכול ושמא היה תבשיל שהיה בו פת והיה צריך ברכת המוציא ונט"י וטורח היה לעשות כל כך: **אתבא דריש גלותא סמכינן.** מי ששכח לאכול אפיקומן ואמר הב לן ונבריך אינו היסח הדעת דאנן אתכא דרחמנא סמכינן ואם שכח ובירך ולא אכל אפיקומן א"צ לחזור (ו) דכל מצות לשם מצוה עשויות והא דאמרינן כי אמר הב לן ונבריך אסור למשתי וכן אסורים כולן היינו דוקא כי אמר בעל הבית אבל לא אורח (וכי אסורים כולן היינו כי אמר בעה"ב אבל בשביל אורח אינן נאסרין) ואף איהו גופא יכול לחזור ולאכול עם בעה"ב: **אתבא** דריש גלותא סמכינן. וכשרגיל לאכול מיני פירות ומביאין להם בזה אחר זה יש אומר שצריך לברך אכל חד וחד לפי שאינן יודעים אם יתן להם בעה"ב יותר ונראה שאין צריך לברך לפי שסומכין על שלחן בעה"ב והיינו דבי ריש גלותא: **תכף** לנטילת ידים ברכה. והלכך כיון שנטל ידיו באחרונה לאחר סעודה אסור לאכול עד שיברך והוא הדין אם אמר הב לן ונבריך אפי' בלא נטילה[א] ח): **ברך** על הפת פטר את הפרפרת. נראה דמיירי בפרפרת שבתוך הסעודה דאי בפרפרת שלאחר הסעודה הא פסק רב פפא ט) דברים הבאים לאחר סעודה טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ורש"י פירש פרפרת מיני דגים ופרגיות וקצת קשה א"כ מאי קמ"ל דברך על הפרפרת דלא פטר את הפת ונראה כפירוש ר"ח דפירש דפרפרת פת לנומה בקערה דלית בה תוריתא דנהמא דמברכין עליה בורא מיני מזונות והשתא ניחא דאצטריך לאשמעינן ברך על הפרפרת לא פטר את הפת אע"ג דהוא מין פת וכן משמע בגמרא דחשיב פרפרת י) מעשה קדרה ומעשה קדרה היינו חלקא טרגים וטיסני כדאמרינן לעיל[ב] (לז.): **הסבו** אחד מברך לכלן. ואנו אין לנו הסבה אלא בפת בלבד ופת מהני אפי' בלא הסבה דדוקא לדידהו שהיו אוכלים בהסבה היו צריכים הסבה אלא ישיבה שלנו הוי קביעות לנו כהסבה דידהו שהם היו רגילים כל אחד להסב על מטתו ועל שלחנו אבל עכשיו כולנו אוכלים על שלחן אחד וכשאנו אוכלין יחד היינו קביעותינו והכא דקאמר היו יושבין וכו' בגמרא משמע דמיירי בין בברכת המוציא בין בברכת המזון בבהמ"ז כעובדא דתלמידי דרב בברכת המוציא מהכיא דפליגי ביין אי בעי הסבה ומיהו בני אדם האוכלים בדרך והולכים ולא ישבו כל אחד מברך לעצמו וא"ת מאי שנא דבמוגמר אפילו לא הסבו אחד מברך לכולם בירושלמי פריך ומשני משום דבמוגמר כולם נהנים ביחד אבל אכילה ושתיה אינה באה אלא לזה אחר זה:

ואע"פ

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פ"ג מהל' ברכות הלכה ט סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קסח סע' ו ז:
קט ג ד טוש"ע שם סעיף ו וסעיף ח:
קי ה מיי' פ"ד מהלכות ברכות הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן קעט סעיף ב:
קיא ו מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה יב:
קיב ז מיי' פ"ז מהל' תפילה הל' יז טוש"ע או"ח סי' קיא סעיף א:
קיג ח מיי' פ"ו מהל' ברכות הל' כ סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קעט סעיף א וסי' קסו:
קיד ט מיי' פ"ד מהל' ברכות הלכה יב סמג שם טור א"ח סימן קעד:
קטו י טור או"ח סימן קעו:
קטז כ מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף יא וסימן ריג סעיף א:

רבינו חננאל

רב הונא אכל תליסר ריפתא כעכי מתלת ריפתא לקבא ולא בריך. ואמר כיון שהזכיר רב ששת פת הבא בכיסנין, פי' זו הפת העשויה כמין כיסין מלאים סוכר ושקדים ואגוזים וכיוצא בהן שעושין אותו כמין כעכין, ולועסין אותן בבתי משתאות, הזכיר המעשה של רב הונא שאכל פת הבא בכיסנין תליסאר ריפתא כעכי מתלת ריפתא לקבא, ולא בירך אחריהן וכו'. **ואמר רב נחמן עדי כפנא הוא.** פי' זה האיש רעב הוא וסעודתו קבע בהם וצריך לברך אחריהן מיסתבר. וכן היה רב נחמן אומר כל שאחרים קובעין סעודתן עליו, על זה הפת הבאה בכיסנין צריך לברך. וכש"כ שרב הונא עצמו שאכל כשיעור סעודת אחרים שלא אכלו עדיין כלום דצריך לברך תחלה וסוף. **ואין** הלכה כרב מונה דאמר פת הבא בכיסנין מברך עליה המוציא. ולחמניות שאמר ר' מברכין עליה המוציא ומערבין בהן, לא אמרו אלא בזמן שקובעין סעודתן עליהן. תני בתוספתא הביאו לפניו מיני תרגימה מברך עליהן בורא מיני כיסנין. **אמר רב הרגיל בשמן** ערב למשוח בו ידיו. שמן מעכבו. **שלש תכיפות הן וכו'.** ירושלמי: ג' תכיפות הן, תכף לסמיכה שחיטה, תכף לנטילת ידים ברכה, תכף לגאולה תפלה. תכף לסמיכה שחיטה דכתיב וסמך ושחט, תכף לנטילת ידים ברכה שאו ידיכם קדש וברכו את ה', תכף לגאולה תפלה יהיו לרצון אמרי פי, מאי כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה וגו'. **מתני': ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון.** פירוש יין שלאחר המזון, היינו לאחר שהשלים סעודתו ונטל ידיו לברך ברכת המזון, אם בקש לשתות יין קודם ברכת המזון, אינו צריך לברך בורא פרי הגפן. והני מילי בשבתות וימים טובים, ובעת שיוצא מבית המרחץ, ובעת הקזת הדם וכיוצא בהם, שאדם קובע סעודתו על היין, ובדעתו לשתותו אחר הסעודה, וכי מברך תחלה דעתו אכל מה שישתה. אבל בשאר ימות השנה ברכת היין שלפני המזון אינה פוטרת את היין שלאחר המזון. אבל היין שלאחר ברכת המזון בין בזה בין בזה צריך לברך, דברכת המזון ודאי מפסקא, וכיון דמפסקא איתסר ליה למישתי עד דבריך, וכדרבה בר מרי דבריך על היין [ש]לפני המזון ואחר ברכת המזון, אמר ליה אביי יישר, וכן אמר ר' יהושע בן לוי. ורב יצחק בר יוסף דבריך על כל כוס וכוס דנמלך הוא, כלומר כיון ששתה כוס אחד בדעתו שלא ישתה יותר,

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְיָ בִּגְלָלֶךָ:
בראשית ל כז

2. וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְיָ בְּכָל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה:
בראשית לט ה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מעשה קדרה חלקא טרגים. נ"ב ע"ל דף לז ע"א: (ב) תוס' ד"ה לחמניות וכו' לא קבע נמי צריך לברך וכו' שהרי תחלתו וסופו עיסה: (ג) ד"ה סילק וכו' משמע שדרכן. נ"ב פירוש מדקאמר לבתר דסליקי תכא וכו': (ד) בא"ד הלחם קודם. נ"ב כלומר ולמה לא מסלקין גם השלחן: (ה) ד"ה רבי זירא וכו' תימה. נ"ב וכ"כ התוספות פרק כסוי הדם סוף דף פו: וכ"כ הרא"ש לשם: (ו) ד"ה אתכא דריש גלותא וכו' א"צ לחזור ולאכול דכל:

גליון הש"ס

גמ' אלא כי הא דא"ח בראשי. עי' ברמב"ן במלחמות פ"ב דשבת בד"ה ועוד כתב הרב ז"ל גזיל. גמ' שלש תכיפות הן. נ"ב ע"ע תוס' ד"ה תכף: רש"י ד"ה לנטילת ידים מים אחרונים. כך מבואר בסוגיין. אבל במ"ר דברים וירושלמי פ"ח מבואר דקאי על נטילה לאכילה, ועיין תוס' סוטה דף ל"ט ע"א ד"ה כל וצ"ע:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש הוסיף. כדאמרינן בערבי פסחים כיון דאמר' הב לן ונבריך אסור לכו למשתי עד דמברכינו. ב. בתוס' ר"ש הוסיף, והם כעין סופגנין שבלילתן רכה שמטגנין בשמן.

לעזי רש"י

אובליא"ש [אובלידי"ש]. אפיפיות, ופלים.
אמנישטרשיו"ן [אמינישטרישו"ן]. מנה, משאת.

מוסף רש"י

דגורם ברכה לעצמו. שגורם ברכות הרבה לעצמו בקידוש והבדלה וברכת חתנים (לעיל מ:). **ריסתנא.** מנה של בשר מבושל (לקמן נ: ושם: דיסתנא). **אתכא.** על השלחן (קדושין פא.).

רבינו נסים

שלש תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה. בתלמוד ארץ ישראל בפ' מאימתי קורין אמר תכף לסמיכה שחיטה (ויקרא א) וסמך ושחט. תכף לנטילת ידים ברכה [שנאמר] (תהלים קלד) שאו ידכם קדש וברכו את ה'. תכף לגאולה תפלה שנאמר (שם יט) יהיו לרצון אמרי פי מה כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה ובגמ' דפ"ג דשחיטת קדשים (דף לג) אמרי תכף לסמיכה שחיטה דאורייתא:

והפצירו בו ונמלך לשתות כוס אחר, צריך לברך, כיון דעקר דעתיה מלמשתי טפי מהאי כסא בהאי סעודתא צריך לברך. וכבר פירשתי הדברים הללו בערבי פסחים. [illegible]

ומכסה בחדא. וכל כי האי גונא הוי הפסקה וצריך לברוכי. והתם קמבעיא אם עמד אדם מבית המשתה ונכנס לבית הכסא, [illegible] ולא איפשטא. והא דאיבעיא לן, בא להם יין בתוך המזון וברכו ושתה, דודאי שתיה זו לשרות מזונו [illegible]

[illegible] היו יושבין כל אחד מברך לעצמו. פי', היו יושבין לעסק אחר ונזדמן להם לאכול, כל אחד ואחד מברך לעצמו, אבל אם הסיבו, כלומר ישבו לאכול ולא לעסק אחר, אחד מברך לכולן. ורמינן עלה הא דתניא עשרה שהיו מהלכין בדרך אעפ"י שכולן אוכלים מככר